N:o 5.

Ank. till Riksd. kansli den 1 maj 1888, kl. 11 f. m.

Sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande, i anledning af väckt motion angående uppförande å Helgeandsholmen af en byggnad för Riksdagen, riksbanken, riksgäldskontoret och justitieombudsmansexpeditionen m. m.

Uti en inom Riksdagens Första Kammare väckt, till sammansatta utskottets förberedande handläggning öfverlemnad motion (n:o 6) har herr *P. Em. Lithander* föreslagit, att Riksdagen måtte besluta,

1:o) att en för inrymmande af Riksdagen, riksbanken, riksgäldskontoret och justitieombudsmansexpeditionen afsedd byggnad må uppföras å vestra delen af Helgeandsholmen;

2:o) att för detta ändamål å extra stat bevilja ett anslag, stort sjuttonhundrafemtio tusen kronor, att utgå med 250,000 kronor årligen under 7 år (1888—1894), och tilläggas fonden för nytt riksdagshus;

3:o) att såsom godtgörelse för upplåtelse af tomt å Helgeandsholmen för den del af ofvan omförmälda byggnad, som vore afsedd att inrymma riksbanken, äfvensom för uppförande af ifrågavarande del af byggnaden, må af riksbankens medel till fonden för nytt riksdagshus öfverlemnas ett belopp af sjuttonhundrafemtio tusen kronor, äfvensom att efter samma byggnadsarbetes fullbordande dispositionsrätt öfver riksbankens nuvarande tomter med derå befintliga byggnader må tilläggas statsverket;

4:o) att af tillgångarne i fonden för nytt riksdagshus äfven må utgå *dels* de belopp, som kunde i vederbörlig ordning varda bestämda

att erläggas i lösen för bazarbyggnaden å Norrbro och den i Norrström utmed Helgeandsholmens norra strand befintliga tvättinrättningen, *dels* intill ett belopp af högst 990,000 kronor kostnaden för uppförande af nytt hofstall å artilleriplanen äfvensom af högst 80,000 kronor för uppförande eller anordnande på annat sätt af ett vaktstall i kongl. slottets närhet, *dels ock* de till sammanlagdt 55,000 kronor beräknade kostnaderna för ersättande af det för landtförsvarets behof disponerade förra artilleristallet vid Artilleriplanen och för inlösen af byggnaderna å egendomen n:o 6 i qvarteret Bodarne;

5:o) att totalbeloppet af kostnaderna för hela byggnadsföretaget och dermed sammanhängande utgifter *icke* må öfverskrida den behållning, som uppstode å fonden för nytt riksdagshus, sedan förutnämnda anslag blifvit beviljade;

6:o) att de besparingar i åtskilliga af de beräknade utgiftsbeloppen, hvilka otvifvelaktigt kunde åstadkommas genom goda anordningar och ett sorgfälligt utförande af byggnadsföretaget, må till statskassan återföras;

7:o) att byggnaden, som skulle uppföras i enlighet med genom bankofullmägtiges och fullmägtiges i riksgäldskontoret försorg upprättade och af dem gillade ritningar, skulle vara fullt färdig inom utgången af år 1895;

8:o) att artilleriplanen, eller den del af artillerigården, som vore belägen emellan Riddare-, Artilleri-, Kaptens- och Sibyllegatorna, äfvensom erforderlig del af tomten n:o 6 i qvarteret Bodarne må, efter afrödjande af det å artilleriplanen befintliga förra artilleristallet, disponeras för uppförande af nytt hofstall, med rätt för Kongl. Maj:t att, för beredande af tjenligare byggnadsplats för hofstallanläggningen, med Stockholms stad träffa uppgörelse om utbyte af det för ändamålet erforderliga jordområde mot vederlag antingen af annan mark vid artilleriplanen eller ock, efter skeende uppskattning, af motsvarande del af myntverkets till gata afsedda tomt;

9:o) att Riksdagens och riksgäldskontorets nuvarande hus må efter Riksdagens och riksgäldskontorets afflyttning från desamma disponeras för inrymmande deri af sådana statens embetsverk, hvilka saknade egen lokal.

Efter att till en början erinrat om Kongl. Maj:ts till senaste Riksdag aflåtna proposition af hufvudsakligen samma innehåll som förevarande förslag och om de enligt motionärens åsigt mest verkande orsaker till att denna proposition icke blef af Riksdagen bifallen har motionären till stöd för sin framställning anfört, att derest man granskade de kostnadsberäkningar öfver Helgeandsholmens ordnande och

bebyggande på sätt som nu vore i fråga, hvilka beräkningar blifvit på föranstaltande af 1883 års komité för utredning angående byggnadsplatser för nytt riksdagshus och ny riksbank m. m. af sakkunnige och erfarne män uppgjorda, skulle man genast finna, att beloppen ingalunda behöfde ökas, utan att tvärt om minskning deri borde kunna åstadkommas, alldenstund beräkningarna grundats på mycket högre pris å så väl materialier som arbete, än som nu vore gällande. Man hade kalkylerat rundligt, just för att kostnaderna *icke* skulle behöfva öfverskrida de beräknade beloppen. Visserligen vore den summa, som erfordrades för inlösen af bazarbyggnaden, ännu icke möjlig att till bestämd siffra uppgifva, men då den blifvit beräknad till 250,000 kronor, torde man väl icke befara att synnerligen mycket hafva misstagit sig. Skulle mot förmodan bazarbolaget icke anse sig tillfredsställdt med denna summa såsom godtgörelse för ett frivilligt afstående af bazaren, utan staten sålunda nödgas att expropriera densamma, så torde expropriationen dock icke böra företagas förr än efter omkring sex års förlopp. Vid denna tidpunkt kunde icke samma höga beräkningsgrunder vara gällande som nu, ty det vore oundvikligt, att den minskning af trafiken i bazarbodarna, som förorsakades dels genom olägenheterna af byggnadsarbetet och dels derigenom, att en stråkväg öppnades vid holmens vestra ända, då Drottninggatan medelst broar förbundes med Mynttorget, måste menligt inverka på freqvensen i bazarens butiker, så att dessa följaktligen icke kunde undgå att falla i värde. Vid beräkning af den summa, som skulle komma att framgå af en möjligen förekommande expropriation, finge man icke förglömma en omständighet, som under frågans behandling i Första Kammaren förra året af en talare framhållits, nemligen att bazarbolaget hade att uppbära ersättning blott för sjelfva byggnaderna, men icke för platsen, och att de inkomster, bolaget hade, vore inkomster af byggnaderna *jemte* tomten, men hvad det skulle hafva betalt för vore sjelfva byggnaderna *utan* tomt.

Det oafvisliga behofvet af ett nytt riksdagshus, tillräckligt och lämpligt för sitt ändamål, der ej heller riksdagsledamöternas helsa äfventyrades, ansåge motionären för hvar och en så klart, att mycket ordande derom kunde synas obehöfligt, synnerligast som flere föregående Riksdagar på det mest talande sätt bevisat tillvaron af detta behof genom att afsätta så stora belopp för uppförande af nytt riksdagshus, att hvad som ytterligare kunde vara nödigt att af statsmedel dertill anslå, inskränkte sig till en jemförelsevis liten summa, hvilken icke på ens nämnvärdt sätt kunde komma att tynga på budgeten. Deremot ville det synas motionären, som om det lika trängande behof-

vet af nytt riksbankshus, beläget på en för bankrörelsen fördelaktig plats och inrymmande tillräckliga och tidsenliga lokaler, icke blifvit af Riksdagen så beaktadt, som Riksdagens skyldiga omtanke om riksbankens bästa väl måtte anses kräfva, hvarföre motionären vågade fästa Riksdagens synnerliga uppmärksamhet derpå, att ett längre qvarhållande af riksbanken på dess numera särdeles olämpliga plats, sedan hufvudstadens handel och rörelse väsentligen dragits åt annat håll, måste vara af skadlig inverkan för bankens verksamhet, samt att de lokaler, i hvilka riksbanken vore inrymd, redan länge varit synnerligen otjenliga och otillräckliga, i följd deraf att rörelsen vuxit och tidsförhållandena framkallat nya anordningar vid allmänhetens betjenande. Den trafikerande allmänhetens berättigade anspråk kunde lika litet af riksbanken som af andra allmänna inrättningar i längden lemnas utan afseende, och det kunde ju icke bestridas, att anspråken vore berättigade, då man fordrade, att nationalbankens hufvudkontor icke allenast skulle vara centralt beläget, utan ock att dess lokaler skulle vara för den trafikerande allmänheten lätt tillgängliga äfvensom rymliga, ljusa, sunda och i öfrigt för sina olika ändamål fullt lämpliga. De nuvarande riksbankshusen, belägna i sydöstra hörnet af Stockholms äldsta stadsdel, inklämda mellan tvenne smala och mörka gränder och till följd af dålig byggnadsgrund ganska bristfälliga, hade redan för länge sedan varit för bankens ändamål alldeles olämpliga, hvarom man lätt öfvertygade sig, derest man på stället undersökte förhållandena. Man skulle då finna, att ingendera af bankhusens bottenvåningar varit möjlig att använda till sådana lokaler, som af allmänheten mest trafikerades, enär med undantag af vexlingskassorna alla expeditionslokaler måst förläggas två trappor upp. Att tillträdet till bankens öfre våningar vore för allmänheten synnerligen besvärligt, det vore nog bekant för hvar och en, som passerat bankens inkrånglade trappor, men deremot undginge det måhända mången, att bankhusens inre olämpliga indelning gjorde det fullkomligt omöjligt att der vidtaga så förståndiga och praktiska anordningar, som vore oundgängligen nödvändiga, dels för att kunna på ett tillfredsställande sätt betjena allmänheten och dels för att kunna åvägabringa nödigt sammanhang mellan de olika expeditionslokalerna m. m. Följderna af en möjligen inträffande eldsvåda i de nuvarande bankhusen skulle kunna blifva enormt förlustbringande för svenska staten, och den otillräckliga trygghet, som säkerketshvalfven der innebure, vore äfven högst anmärkningsvärd.

Å sid. 4 och 5 redogör motionären derefter för huru vid jemförelse emellan de platser, som kunde ifrågakomma att användas till byggnads-

tomter för nytt riksbanks- eller nytt riksdagshus, Helgeandsholmen måste anses vara den till båda dessa byggnader mest lämpliga.

De praktiska fördelar, fortsätter motionären å sid. 5, hvilka Helgeandsholmen erbjöde för ifrågavarande ändamål framför hvarje annan plats, vore lätt insedda, om man blott besinnade, att denna holme vore den mest centrala punkt i hela Stockholm, och att den derjemte, ehuru belägen i hjertat af hufvudstaden, likväl vore oberörd af dess *störande* trafik, samt dess läge vore sundt, fritt och ljust.

All anledning syntes motionären derför vara att lifligt önska frågans lösning på det föreslagna sättet, hvilket borde så mycket lättare nu kunna ske, som, enligt hvad motionären ville söka visa, några ekonomiska hinder icke uppreste sig deremot.

Man borde icke förbise, att frågan nu hufvudsakligen gälde användning af de summor, som redan blifvit för ändamålet anslagna, hvilket ju icke kunde hafva något ofördelaktigt inflytande på den ekonomiska ställningen i landet utan snarare tvärt om. Den jemförelsevis anspråkslösa summa, som nu begärdes i årligt anslag under loppet af sju år till fyllnad i det erforderliga totalbeloppet, vore icke af den betydenhet, att den kunde anföras såsom giltigt skäl *mot* förslaget.

De medel, som riksbanken hade att använda för ändamålet, kunde tagas i anspråk, utan att den ringaste minskning af bankens rörelsekapital eller den s. k. bankovinsten behöfde ifrågakomma, enär summan länge stått disponibel för inlösen af gamla, helt visst för länge sedan försvunna sedlar. Ej heller finge man förbise det förhållandet, att frågan gälde icke allenast att bereda rum åt riksdag och riksbank, utan äfven att skaffa egna lokaler åt de rikets embetsverk, hvilka nu vore inrymda i privata hus i hufvudstaden, men hvilka kunde och borde erhålla sina lokaler i det nuvarande riksdagshuset, då det en gång blefve dertill ledigt.

Oaktadt det städse vore önskligt och behöfligt att iakttaga sparsamhet med statens medel, ansåge motionären, att, då det nu gälde att för en oberäkneligt lång framtid tillförsäkra Riksdagen, riksbanken och åtskilliga rikets embetsverk välbelägna och ändamålsenliga arbetslokaler, man icke borde vid valet af byggnadsplats föredraga en mindre lämplig men något billigare framför den ojemförligt bästa.

De af 1883 års byggnadskomité framlagda, utaf sakkunnige män uppgjorda kostnadsberäkningar för ifrågavarande byggnad å Helgeandsholmen upptoge följande summor:

Planering af mark och grundläggning för riksdagshuset		Kr.	482,700: —
Uppkörsväg till huset		„	47,280: —
Ordnande af stränderna		„	759,630: —
Den omgifvande markens ordnande		„	110,750: —
Oförutsedda utgifter m. m. omkring 15 procent		„	209,640: —
		Kr.	1,610,000: —
Härtill kommer *dels* kostnaden för grundläggning för den för riksbanken afsedda tillbyggnad		„	175,000: —
dels kostnaderna för nya broar till holmen, nemligen:			
Ny bro öfver stallkanalen	Kr. 60,000: —		
Ny bro i Drottninggatans förlängning	„ 160,000: —		
	Kr. 220,000: —		
Oförutsedda utgifter m. m. 15 procent	„ 33,000: —	„	253,000: —
Kostnaden för uppförande af riksdags- och bankhuset		„	2,922,500: —
Kostnaden för ett nytt hofstall å artilleriplanen		„	990,000: —
och för ett vaktstall i slottets närhet		„	80,000: —
Ersättande af det för landtförsvarets behof disponerade förra artilleristallet vid artilleriplanen och för inlösen af egendomen n:r 6 i qvarteret Bodarne		„	55,000: —
Inlösen af bazarbyggnaden å Norrbro		„	250,000: —
Till inlösen af tvättinrättningen vid Norrström m. m. för utjemning af summan		„	64,500: —
		Kronor	6,400,000: —

Uti dessa summor kunde, enligt motionärens förmenande, otvifvelaktigt minskning åstadkommas, derest byggnadsföretagets utförande, såsom med säkerhet kunde antagas, blefve väl ordnadt och sorgfälligt öfvervakadt samt anförtrodt åt skickliga och samvetsgranna män. *Under alla förhållanden borde totalsumman icke få öfverskridas, utan af Riksdagen fastställas såsom maximum, för hvilket det hela skulle vara fullbordadt inom omkring sju år*, från den dag, ritningarna blifva af fullmägtige i riksbanken och riksgäldskontoret godkända.

De summor, hvilka redan blifvit af Riksdagen afsatta för ändamålet, uppginge vid innevarande års slut med derå upplupna räntor till Kr. 2,900,000: —

Riksbanken hade likaledes för ändamålet afsatt „ 1,000,000: —

Det vore emellertid beräknadt, att riksbankens hus, om det uppfördes på Bergstrahlska husets tomt, skulle komma att kosta minst 2,500,000 kronor. Utan att ifrågasätta att riksbanken skulle bidraga

Transport Kr. 3,900,000: —

Transport		Kr. 3,900,000: —
med ett så högt belopp, funnes dock skäl för att bidragssumman kunde närma sig detsamma, då banken finge sitt hus uppfördt på den för banken vida värdefullare platsen å vestra delen af Helgeandsholmen, hvadan riksbanken torde af sådana medel, som blifvit afsatta för inlösen af gamla sedlar, men hvilka medel för nämnda ändamål numera sannolikt icke behöfde tagas i anspråk, ytterligare bidraga med		„ 750,000: —
Alltså skulle det hela, som behöfde begäras i anslag, utgöra 250,000 kronor per år under loppet af 7 år eller		„ 1,750,000: —
		Kr. 6,400,000: —
Det vore likväl ett stort misstag, i fall man ansåge sig icke hafva vunnit mer med förbrukningen af ofvanstående summa än nytt riksdags- och bankhus, ty värdet af de egendomar, som härigenom kunde disponeras för andra ändamål, måste frångdragas summan, nemligen:		
värdet af det gamla riksdagshuset	Kr. 800,000: —	
af riksgäldskontoret	„ 245,000: —	
och af riksbankens bägge hus	„ 500,000: —	„ 1,545,000: —
Alltså behöfde för nya riksdags- och riksbankshuset i verkligheten utgifvas blott		Kr. 4,855,000: —

Utskottet, som under handläggning af förevarande motion infordrat bankofullmägtiges utlåtande angående behofvet af ny riksbanksbyggnad, har från dem deröfver erhållit följande yttrande:

»Fullmägtige hafva vid flera särskilda tillfällen framhållit behofvet af en ny och tidsenlig lokal för riksbanken. Senast har saken varit föremål för fullmägtiges behandling, då de under den 16 februari 1886 till bankoutskottet i ämnet afläto en skrifvelse, ur hvilken fullmägtige nu tillåta sig att meddela följande:

Den nuvaravde banklokalens otjenlighet för sitt ändamål har så många gånger blifvit af fullmägtige framhållen, att särskildt yttrande derom numera knappast kunde vara nödigt, såvida icke i följd af den långa tid, under hvilken frågan om nytt bankhus fått förblifva olöst,

dels behofvet blifvit ännu mera trängande än förr, dels ock möjligen en och annan anmärkning kunnat falla i glömska.

Att behofvet för hvarje år måste blifva allt mer oafvisligt är en gifven följd bland annat deraf, att den grund, å hvilken huset är bygdt, med hvarje år gifver efter. I samma mån nemligen som de till grund använda pålarne i och med vattnets sjunkande blifva i sina öfre delar utsatta för luftens inverkan måste sättningar och sprickor uppkomma i murarne. Sådana hafva också uppstått och utvidgats och i trots af de reparationer, som årligen företagas, uppkomma i hvalfven allt flere och större remnor, hvilka i vissa fall kunna göra deras bärförmåga osäker och husets soliditet tvifvelaktig samt naturligtvis måste öka faran vid en eldsvåda. Redan en flygtig blick på murarne kan härom öfvertyga.

Härtill kommer att de lokaler, som äro belägna på nedra botten, äro dels trånga, dels mörka och fuktiga och i följd deraf såsom expeditionslokaler icke blott otjenliga, utan rent af skadliga för helsan. Att utvidga dessa eller i dem åstadkomma tjenlig luftvexling låter sig svårligen göra ej ens med stora kostnader.

Förvaringsrummen ligga spridda i olika delar af den vidlyftiga bankbyggnaden, hvarigenom de expeditioner, vid hvilka besök i dessa rum äro nödvändiga, i hög grad fördröjas och försvåras. I många fall hafva värdepapper och handlingar måst inrymmas i skåp, stälda invid väggarne å murad botten och utan att vara omslutna af betryggande hvalf. Sådant är förhållandet med öppna deposita, hvilka uppgå till närmare 18 millioner kronor med samtlige de under kommissariernas vård stälda lånehandlingarna, med utrikes vexelportföljen samt med riksbankens hela obligationsförråd, hvilka alla värdepapper och handlingar förvaras två trappor upp i jernskåp. Fullmägtige hafva låtit sig angeläget vara att vidtaga åtgärder för skydd mot eldfara och åverkan, men dessa åtgärder hafva, såsom revisorerne rigtigt anmärkt, icke *kunnat* blifva tillfyllestgörande.

De vigtigaste expeditionslokalerna äro belägna två trappor upp, hvilket i och för sig är särdeles obeqvämt. De äro visserligen någorlunda rymliga, om endast golfytan afses, men deremot så belägna, att en tillfredsställande anordning af göromålen med afseende å så väl allmänhetens snabba betjenande som öfversigten af de samma och sambandet mellan tjenstemännen samt dessas placering och fördelning för det närvarande icke låter sig genomföras. Äfven dessa lokaler äro ur helsosynpunkt otjenliga, och en ändring till det bättre härutinnan skulle, om den kan vidtagas, blifva mycket kostsam och ändock otillfredsställande.

Byggnadernas läge är i afseende å eldfara synnerligen otryggt. Å så godt som tre sidor äro de skilda från delvis rätt höga privathus, i hvilka mer eller mindre eldfarliga inrättningar kunna förläggas, af smala gator å hvilka det måste blifva ytterst svårt, att icke säga omöjligt, för brandservisen att verka med tillräcklig ledighet, kraft och framgång. Faran i annat hänseende af att privathus gränsa så nära till banken behöfver knappast antydas.

Det lär icke undgå utskottets uppmärksamhet, att hvad fullmägtige i den nu åberopade skrifvelsen anfört i hufvudsak fullkomligt öfverensstämmer med herr Lithanders framställning. Och om äfven fullmägtige icke ingått i alla enskildheter angående förvaringsrummen, så lär ett uppmärksamt aktgifvande på hvad fullmägtige om dessa yttrat lätt gifva vid handen, att de äro otillfredsställande och lemna rum för de berättigade anmärkningar, åt hvilka motionären nu gifvit uttryck. Tyvärr kunna de anmärkta bristerna icke afhjelpas. Oaktadt fullmägtige mer än en gång och senast för ett par månader sedan gått i författning om att förbättra de ifrågavarande rummen samt söka minska faran för eldsolycka och andra tillfälligheter möter nemligen i husens beskaffenhet bestämdt hinder för att

dels göra förvaringsrummen betryggande mot hotande faror,

dels gifva dem ett sådant läge, att de kunna med afsende å expeditionens gång ändamålsenligt användas och med lätthet oaflåtligen öfvervakas,

dels anordna tjenstgöringen på ett för allmänheten beqvämt och för ärendenas vederbörliga handhafvande egnadt sätt,

dels gifva den befintliga byggnadskomplexen, omgifven sådan den nu är af smala gränder och således alltför nära gränsande till kringliggande hus, nödig säkerhet mot eldfara och inbrott.

Af hvad nu blifvit anfördt torde framgå, att med anskaffande af ny lokal för riksbanken icke längre kan anstå, utan att bankens säkerhet i större eller mindre mån äfventyras. Också hafva fullmägtige, sedan det vid 1887 års senare riksmöte af Kongl. Maj:t framlagda förslaget i ämnet förkastats, sökt för sin del främja lösningen af frågan genom att höra sig om en för ändamålet passande tomt, men försöken i den vägen hafva mött så godt som oöfvervinneliga svårigheter dels i bristen på lämpliga tomter, dels i de alltför stora anspråk, som framstälts för försäljning af en passande sådan. Då nu det af Kongl. Maj:t senast framlagda förslaget blifvit af enskild motionär upptaget och således riksbankens behof af ny lokal genom bifall till motionärens förslag redan nu kan blifva tillgodosedt, anse sig fullmägtige af sin pligt såsom närmaste vårdare af riksbankens angelägenheter manade

att på det lifligaste understödja detsamma. Belägenheten af det ifrågasatta nya bankhuset är, enligt fullmägtiges åsigt, fullt egnad att tillfredsställa allmänhetens anspråk och på samma gång skydda banken för de faror, som äro oskiljaktliga från ett mindre fritt läge. Mot föreningen af riksdags- och riksbankshus hafva fullmägtige icke någon anmärkning att göra, enär vid byggandet sådana anordningar kunna träffas, som oskadliggöra den eljest betänkliga, men här äfven dem förutan mindre betydande närheten till en annan byggnadskomplex.

Om sjelfva beskaffenheten af bankhuset hafva fullmägtige ej anledning att yttra sig, då detaljeradt förslag härutinnan ej föreligger, utan tillåta sig endast anmärka att både läge och utrymme möjliggöra en efter nutidens fordringar lämpad anordning af det hela.

I fråga om de för nybyggnaden nödiga medel böra fullmägtige erinra dels att, enligt 4 § af gällande bankoreglemente, af riksbankens kapitalöfverskott utöfver grundfonden och reservfonden ett belopp af intill en million kronor må användas i och för uppförande af nybyggnad för riksbankens hufvudkontor, dels att genom Riksdagens senaste beslut ytterligare 500,000 kronor blifvit för samma ändamål afsatta, dels slutligen att utöfver hvad genom försäljning af de gamla bankohusen med tomt kan inflyta riksbanken, på sätt flere gånger erinrats, eger en beräknelig tillgång i de ännu utelöpande bankosedlarne, som vid nästlidet års utgång motsvarade ett sammanlagdt belopp af 1,514,124 kronor 59 öre, under det att invexlingen af dylika sedlar de sista fem åren ej uppgått till mer än tillsammans 8,858 kronor 44 öre.»

Enär föreliggande fråga jemväl sistlidna år med anledning af Kongl. Maj:ts då i ämnet till Riksdagen aflåtna proposition var föremål för utskottets behandling, tillåter sig utskottet hänvisa till den utredning af frågan, som förekommer uti utskottets då i ärendet afgifna utlåtande. Sedan dess har det af Riksdagen länge erkända behofvet af nya byggnader för Riksdagen och riksbanken blifvit ännu mer trängande, hvilket jemväl i hvad det afser nytt bankhus bankofullmägtige i sitt afgifna yttrande starkt betonat. Utskottet har derför så mycket större skäl att vidhålla sin sistlidna år uttalade åsigt om nödvändigheten af att berörda byggnader med det snaraste komma till stånd. Hade mera enighet kunnat vinnas om den för dessa byggnader lämpligaste platsen, skulle ock, enligt utskottets förmenande, dessa byggnadsfrågor redan varit afgjorda. Nu likasom sistlidna år anser utskottet emellertid Helgeandsholmen vara den för ett nytt riksdagshus lämpligaste bygg-

nadsplatsen. Ty af de med något större anslutning föreslagna byggnadsplatser för ett nytt riksdagshus ligga särdeles de å Skeppsholmen och äfven den å Artilleriplanen för långt från stadens centrala delar och statens embetslokaler för att med fördel kunna användas; teatertomten bör lämpligast åt teatern bevaras; å Riddarholmen kunna numera, efter de nybyggnadsarbeten, som derå företagits, icke ifrågakomma mer än två platser, dels den tomt, som nu upptages af Riksdagens hus, dels holmens vestra del. Emot den förras användande har med rätta anmärkts, att den är för trång och för en monumental byggnad med hänsyn till Riddarholmskyrkans öfverhängande närhet illa belägen, att Riksdagen under byggnadstiden skulle sakna lokaler och icke ens mot höga hyresbelopp kunna erhålla sådana, samt att det nuvarande riksdagshuset väl behöfves till inrymmande af åtskilliga statens embetsverk, åt hvilka nu lokaler måste förhyras. Hvad derefter beträffar Riddarholmens vestra del skulle dess utseende till byggnadsplats nödvändiggöra att flera bland de största der belägna embetsverken under byggnadstiden måste inrymmas i andra förhyrda lokaler, hvilket skulle medföra oberäkneliga kostnader och svårigheter.

Några så betydliga svårigheter skulle deremot icke uppstå, derest man använde Helgeandsholmen till byggnadsplats. En på samma gång så stor och så centralt belägen byggnadsplats torde näppeligen inom hufvudstaden kunna påfinnas. Oaktadt platsen ligger midt i staden, ligger den ändock afskild från staden, bildande ett helt för sig.

Beträffande åter platsen för ett nytt bankhus hafva bankofullmägtige i sitt afgifna yttrande meddelat, att de, sedan det vid senaste riksdag af Kongl. Maj:t framlagda förslag i ämnet förkastats, sökt för sin del främja lösningen af frågan genom att höra sig om efter en för ändamålet passande tomt, men att försöken i den vägen mött så godt som oöfvervinneliga svårigheter dels i bristen på lämpliga tomter, dels i de allt för stora anspråk, som framstälts för försäljning af en passande sådan, hvarför bankofullmägtige på det lifligaste tillstyrkt motionärens förslag att lösa frågan.

Lika med fullmägtige och motionären anser utskottet belägenheten af det ifrågasatta nya bankhuset vara fullt egnad att tillfredsställa allmänhetens anspråk och på samma gång skydda banken för de faror, som äro oskiljaktiga från ett mindre fritt läge.

Att, såsom tilläfventyrs kunde påtänkas, på de tomter, de nuvarande bankhusen upptaga, uppföra en ny byggnad för banken hafva bankofullmägtige icke ifrågasatt. Icke heller anser utskottet sådant lämpligt. Ty utom den säkerligen oöfvervinneliga svårighet, som derigenom skulle uppstå att under ombyggnadstiden anskaffa lokaler och

i synnerhet förvaringsrum för riksbankens säkerheter, skulle riksbanken derigenom fortfarande vara förlagd å en plats, som genom hufvudstadens utvidgning åt norr blir allt mer aflägsen från dess centrum och dessutom, belägen som den är i stadens tätast bebyggda del och omgifven af privata hus, medför den största fara för eldsolycka.

Utskottet delar således motionärens mening deruti att Helgeandsholmen är den för såväl Riksdagens som riksbankens byggnad ändamålsenligaste byggnadsplatsen. Af öfverintendenten H. Zettervalls vid 1883 års byggnadskomités betänkande fogade reservation framgår ock att hvarken med hänsyn till utrymme eller ur skönhetssynpukt hinder möta att, på sätt Kongl. Maj:t sistlidna år och motionären nu föreslagit, å Helgeandsholmens vestra del uppföra en för Riksdagen, riksbanken, riksgäldskontoret och justitieombudsmansexpeditionen gemensam byggnad.

Utskottet anser emellertid lämpligare, att den föreslagna byggnaden delas af en i Drottninggatans förlängning gående gata i två byggnader, den vestra afsedd för riksbanken och den östra för riksdagen och dess öfriga institutioner. Ty derigenom skulle, sedan en bro blifvit slagen emellan Drottninggatan och Helgeandsholmen, öppnas en ny betydligt genande kommunikationsled från norr till staden och riksbanken till följd deraf blifva för allmänheten mer tillgänglig. Genom en sådan anordning blefve riksbankshuset också mer isoleradt och således för möjlig eldfara från riksdagshuset mer skyddadt. Enligt hvad utskottet af öfverintendenten Zettervall inhemtat, *låter sig ock utan svårighet göra att å den del af Helgeandsholmen, som faller vester om förlängningen af Drottninggatans vestra gatulinie, uppföra en för riksbankens behof tillräcklig byggnad, utan att större utfyllning derför behöfver företagas än den som enligt förslaget till en för Riksdagen och riksbanken gemensam byggnad å Helgeandsholmen ansetts nödvändig.* Möjligen uppstående farhåga att till följd af den af utskottet ifrågasatta förändringen i förslaget större svårighet tilläfventyrs skulle uppkomma att erhålla säker grund för det nya bankhuset bör, enligt utskottets mening, helt och hållet skingras dels genom nämnda uttalande, dels ock genom ett af Stockholms stads byggnadschef majoren C. J. Knös till utskottet afgifvet yttrande, *att han, som låtit undersöka grunden i närheten af platsen för det ifrågasatta bankhuset, ansåge större svårigheter för erhållande derstädes af byggnadsgrund icke böra förefinnas, än dem man mångenstädes inom hufvudstaden för erhållande af sådan redan öfvervunnit.*

En blick på den vid 1883 års byggnadskomités betänkande fogade plankarta öfver Helgeandsholmen med derå lagd gemensam byggnad för Riksdagen och riksbanken visar, att den af utskottet föreslagna anordningen att medelst en gata dela byggnaden i två icke

behöfver medföra Kongl. slottets skymmande af det ifrågasatta riksdagshuset från någon punkt af Gustaf Adolfs torg.

Genom den ifrågasatta delningen af byggnaden möjligen uppkommande större kostnader anser utskottet fullt uppvägas af de fördelar, som genom densamma komme att vinnas. Att kostnaderna emellertid äfven med den föreslagna anordningen icke komma att öfverskrida uppgjorda af motionären framlagda kostnadsberäkningar för uppförande af en för Riksdagen och riksbanken gemensam byggnad å Helgeandsholmen vågar utskottet tro, enär berörda beräkningar äro uppgjorda år 1883 och således grundade på högre pris på materialier och arbete än nu gällande.

För beredande af byggnadsplats å Helgeandsholmen äro emellertid ej mindre Hans Maj:ts Konungens derå belägna tomter än äfven den tomt, som nu upptages af hofstallet, nödvändiga. Till sistlidna års den 2 maj började riksdag behagade Hans Maj:t Konungen, som bekant, göra det erbjudande att, derest Riksdagen då antoge Kongl. Maj:ts framstälda förslag om uppförande af nytt hofstall å Artilleriplanen, till staten utan ersättning öfverlåta tomterna n:ris 3, 4, 5 och 6 qvarteret Norrbro för att användas till uppförande å Helgeandsholmen af nytt riksdags- och riksbankshus.

Att Hans Maj:t Konungen äfven i år är villig till samma erbjudande, derom har utskottet öfvertygats genom erhållande af följande promemoria:

»P. M.

I anledning af närlagde motion n:o 6 i Första Kammaren vid 1888 års riksdag anmärkes följande:

Hans Maj:t Konungen har ansett och anser allt fortfarande denna frågas ordnande önskvärd och har för sin del länge sökt bidraga dertill, ehuru hittills ty värr utan framgång.

Då nu frågan genom enskild motion ånyo är väckt, vill Konungen förklara, att ett under innevarande riksdag fattadt beslut, fullt öfverensstämmande med kongl. propositionen till senaste Riksdag, skall af Honom mötas med samma beredvillighet som hittills och att Konungen således, ännu denna gång, står fast vid de åtaganden, hvartill Han sistförlidet år utfäst Sig, särskildt att kostnadsfritt öfverlåta de Honom enskildt tillhöriga hus å Helgeandsholmen.

Kostnaden för ett nytt hofstall å Artilleriplanen har beräknats till	kronor	990,000: —
och för ett vaktstall i slottets närhet till	„	80,000: —
Det synes lämpligare att vid ett blifvande riksdagsbeslut, och om motionen dervid bifalles, omförmälda två kostnadsbelopp sammanslås och utföras med ett enda anslag af	kronor	1,070,000: —

På så sätt skulle nemligen undanrödjas olägenheten af att, i fall ettdera af de nu särskilda anslagen blefve för afsedda ändamålet otillräckligt, men det andra deremot lemnade öfverskott, en utjemning må hända ej finge ega rum.

Ifrågavarande anbud kan dock allraminst vidare qvarstå under förutsättningar, hvilka alldeles icke öfverensstämma med den afsigt och det vilkor, på grund hvaraf Hans Maj:ts framlidne faders i lifstiden gjorda erbjudande skedde.

Om, i stället för den fullständiga afröjning af Helgeandsholmen, som i Konung Oscar I:s gåfvobref tydligen afsågs, man önskar derstädes uppföra nya byggnader till godo för statsändamål, då anser Hans Maj:t Sig *icke*, efter nuvarande Riksdags slut, *vidare* bunden vid Sitt nu åter gjorda anbud, hvarvid Konungen i alla fall redan länge nog fasthållit, och anser Sig sedan berättigad uppställa de förändrade vilkor, hvartill omständigheterna må föranleda.

Derjemte måste ånyo erinras att Konungens hittills icke antagna gåfva är förenad med flerfaldt större uppoffring från Hans sida, än den var från Konung Oscar I:s, alldenstund nuvarande Konungen med egna medel och till belopp af 142,000 kronor inlöst de andelar, som efter Konungens framlidna moder tillfallit hans två medarfvingar.

För öfrigt bör man förstå, att Konungen icke till en obestämd framtid kan uppskjuta verkställandet af vissa mera omfattande reparations- och ombyggnadsarbeten å egendomarne. Helgeandsholmen i sin helhet lär ej heller i längden kunna lemnas i det skick, hvari densamma för närvarande befinner sig. Efter en gång nedlagda ytterligare kostnader blir naturligtvis lösningen af frågan om holmens slutliga reglering förenad med än större svårigheter, hvem helst som sig densamma åtager.

Många skäl förena sig alltså att göra frågans snara afgörande högst önskvärdt.»

Då det för det nya hofstallets och vaktstallets uppförande föreslagna kostnadsbeloppet, 1,070,000 kronor, beräknats med hänsyn till

1883 års priser å materialier och arbete, anser utskottet, att icke obetydliga besparingar å denna kostnad under nuvarande gynsamma byggnadskonjunkturer kunna göras. Så snart den nya hofstallsbyggnaden blifvit uppförd, bör den tomt i qvarteret Beridarebanan, värderad till 25,000 kronor, som för närvarande användes för hofstallets räkning, men då blifver öfverflödig, försäljas och dervid inflytande medel ingå till statsverket.

Kostnaden för det nya hofstallet kan, äfven med de besparingar deri utskottet ansett sannolika, synas betydlig. Men om man besinnar, att beloppet är det, hvarmed Riksdagen och riksbanken bereda sig byggnadsplats på Helgeandsholmen, skall man finna detsamma vida understiga hvad som skulle erfordras för att på annat håll anskaffa en lika stor, fri och centralt belägen tomtplats, derest sådant ens vore möjligt. Hufvudsaken härvid är, hvilket utskottet vill betona, icke att bygga nytt hofstall, utan att bereda byggnadsplats på Helgeandsholmen.

Oaktadt behofvet af nya byggnader för Riksdagen och riksbanken är oafvisligt, och ehuru den, enligt utskottets mening, för dessa byggnader lämpligaste tomten nu står Riksdagen till buds, skulle utskottet dock icke nu vilja tillstyrka Riksdagen att besluta uppförandet af dessa byggnader, derest icke så betydliga fonder redan blifvit för ändamålet afsatta, att äfven ur ekonomisk synpunkt några svårigheter för frågans lösning icke torde förekomma. Nu har nemligen fonden för nytt riksdagshus, enligt från riksgäldskontoret lemnad uppgift, med till den 25 april innevarande år upplupna räntor stigit till det betydliga beloppet af 2,822,419 kronor 91 öre; och innan ritningarna till de blifvande byggnaderna blifvit uppgjorda och gillade samt byggandet kan taga sin början, är att antaga, att fonden vuxit till 2,900,000 kronor. För uppförande af nybyggnad för riksbanken hafva vidare blifvit afsatta 1,500,000 kronor. I sitt till utskottet afgifna yttrande hafva bankofullmägtige meddelat, att riksbanken egde en beräknelig tillgång i de ännu utelöpande bankosedlarne, som vid nästlidna års utgång motsvarade ett sammanlagdt belopp af 1,514,124 kronor 59 öre, under det att invexlingen af dylika sedlar de sista fem åren ej uppgått till mer än tillsammans 8,858 kronor 44 öre. På grund af detta förhållande anser utskottet, att af de för inlösen af dessa sedlar afsatta medel 255,000 kronor utan olägenhet kunna användas för ifrågavarande byggnaders uppförande.

Då således nu sammanlagdt 4,655,000 kronor finnas för ändamålet tillgängliga, erfordras endast, att Riksdagen beviljar 1,750,000 kronor att utgå med 250,000 kronor under de 7 nästföljande åren för att den summa skall vara sammanbragt, till hvilken de sammanlagda kostna-

derna för de ifrågavarande byggnaderna å Helgeandsholmen af 1883 års byggnadskomité beräknats uppgå.

Derigenom att byggandet företages under nuvarande synnerligen fördelaktiga byggnadskonjunkturer torde emellertid, såsom utskottet jemväl härofvan framhållit, byggnadskostnaderna med all sannolikhet kunna nedbringas under de beräknade, hvarom utskottet är desto mer förvissadt, som utskottet af det vid den till Riksdagen aflåtna kongl. propositionen angående fortsättande af arbetena på de nya gardeskasernerna fogade statsrådsprotokoll inhemtat, att till följd af de senare årens gynsamma byggnadskonjunkturer icke mindre än 200,000 kronor kunnat besparas å den för 1886 och 1887 årens arbeten å nämnda kaserner beräknade kostnad.

Genom anvisande under hvartdera af de sju nästföljande åren af 250,000 kronor vinner Riksdagen emellertid icke endast det länge eftersträfvade målet att erhålla nya, välbelägna, ändamålsenliga byggnader för sig och sina institutioner, — behofvet af egna lokaler åt de statens embetsverk, som nu sakna sådana, blifver ock derigenom fyldt, i det att det nuvarande riksdagshuset och riksgäldskontorets hus, hvilka värderats till sammanlagdt 1,045,000 kronor, blifva för dessa embetsverk tillgängliga, hvarjemte de begge bankhusen, skattade till 500,000 kronor, kunna försäljas eller till andra ändamål användas.

Länge nog hafva dessa stora byggnadsfrågor varit sväfvande. Skulle man vänta att afgöra dem, till dess någon byggnadsplats erbjödes, som för sig kunde förena allas röster, då skulle ock dessa frågor aldrig blifva afgjorda. Utskottet är emellertid öfvertygadt att af alla de platser för det nya riksdags- och riksbankshuset, som varit föreslagna eller kunna föreslås, ingen kan för sig samla så många röster som Helgeandsholmen; och derför kan utskottet ock såsom sin mening uttala att vare sig byggnadsfrågorna lösas nu eller framdeles, de icke komma att vinna sin lösning annorledes än genom användande af Helgeandsholmen till byggnadsplats. Att emellertid icke längre uppskjuta deras afgörande, utan nu ändtligen bringa dem till slut, derför föreligga, såsom utskottet härofvan sökt visa, talande skäl: det allt mer påträngande behofvet af nya byggnader för Riksdagen och riksbanken samt egna lokaler åt flere statens embetsverk; storleken af de för nybyggnaderna afsatta fonderna; samt nuvarande synnerligen gynsamma byggnadskonjunkturer. Säkerligen skulle ock Riksdagen genom beslutande af det föreslagna byggnadsföretaget åt hemlandet bevara några af de skaror, som nu söka arbete i främmande land.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt får utskottet, med anledning af förevarande motion, hemställa,

att Riksdagen må besluta:

1:o) att för inrymmande af Riksdagen, riksgäldskontoret och justitieombudsmansexpeditionen samt af riksbanken må uppföras tvenne skilda byggnader å vestra delen af Helgeandsholmen;

2:o) a) att för detta ändamål bildas en byggnadsfond för riksdags- och riksbankshus, hvaruti ingå dels den för uppförande af nytt riksdagshus bildade fonden, uppgående med räntor till 2,900,000 kronor, dels de till nytt hus för riksbanken afsatta 1,500,000 kronor, dels af sådana medel i riksbanken, som blifvit afsatta för inlösen af gamla sedlar, en summa af 255,000 kronor, dels ock under 7 års tid årligen ett anslag af 250,000 kronor, eller tillsammans 1,750,000 kronor, hvarigenom denna byggnadsfond uppbringas till en totalsumma af 6,405,000 kronor; samt

b) att af nyssnämnda 1,750,000 kronor på extra stat för år 1889 anvisas 250,000 kronor;

3:o) att af denna byggnadsfond må utgå:

a) till uppförande af nytt hofstall å artilleriplanen och anordnande eller uppförande af ett vaktstall i kongl. slottets närhet en summa af högst 1,070,000 kronor;

b) till ersättande af det för landtförsvarets behof disponerade förra artilleristallet vid artilleriplanen och för inlösen af byggnaderna å egendomen n:o 6 i qvarteret Bodarne 55,000 kronor; samt

c) till inlösen af bazarbyggnaden å Norrbro och tvättinrättningen i Norrström högst 280,000 kronor;

4:o) att totalbeloppet af kostnaden för båda byggnaderna å Helgeandsholmen jemte dervid nödvändig byggnad af kajer och broar samt platsens ordnande i öfrigt ej må öfverstiga hvad af fonden återstår, sedan de under punkt 3:o) upptagna kostnader derifrån afdragits, eller i rund summa 5,000,000 kronor;

5:o) att de besparingar i åtskilliga af de beräknade utgiftsbeloppen, hvilka otvifvelaktigt kunna åstadkommas genom goda anordningar och ett sorgfälligt utförande af byggnadsföretaget, må till statskassan återföras;

6:o) att byggnaderna skola uppföras i enlighet med genom bankofullmägtiges och fullmägtiges i riksgäldskontoret försorg upprättade och af dem gillade ritningar;

7:o) att artilleriplanen eller den del af artillerigården, som är belägen emellan Riddare-, Artilleri-, Kaptens- och Sibyllegatorna, äfvensom erforderlig del af tomten n:o 6 i qvarteret Bodarne må, efter afrödjande af det å Artilleriplanen befintliga förra artilleristallet, disponeras för uppförande af nytt hofstall, med rätt för Kongl. Maj:t att, för beredande af tjenligare byggnadsplats för hofstallanläggningen, med Stockholms stad träffa uppgörelse om utbyte af det för ändamålet erforderliga jordområde mot vederlag antingen af annan mark vid Artilleriplanen eller ock, efter skeende uppskattning, af motsvarande del af myntverkets till gata afsedda tomt;

8:o) att Riksdagens och riksgäldskontorets nuvarande hus må efter Riksdagens och riksgäldskontorets aflyttning från desamma disponeras för inrymmande deri af sådana statens embetsverk, hvilka sakna egen lokal; samt

9:o) att nuvarande vagnsskjulet i qvartetet Beridarebanan må försäljas, och de inflytande medlen ingå till statsverket.

Stockholm den 28 april 1888.

På det sammansatta utskottets vägnar:

B. ABR. LEIJONHUFVUD.

Reservation:

af herrar *C. Ifvarsson*, *A. Persson*, *A. P. Danielson* och *P. O. Hörnfeldt*, hvilka ansett, att utskottets utlåtande i anledning af förevarande motion bort hafva haft följande lydelse:

»Då 1883 års Riksdag i skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om utredning, hvar och huru lämplig byggnadsplats eller lämpliga byggnadsplatser för nytt riksdagshus och nytt riksbankshus måtte kunna beredas, uttryckligen uttalat, att det ej syntes Riksdagen lämpligt att i utredningen inbegripa frågorna om Helgeandsholmens ordnande och nytt hofstalls anskaffande, och då vidare senast församlade Riksdag genom att med en majoritet af 73 röster afslå Kongl. Maj:ts till densamma framstälda förslag om uppförande å Helgeandsholmen af en för Riksdagen och dess institutioner gemensam byggnad, vidhållit hvad Riksdagen år 1883 förklarat, anser utskottet, att Riksdagen så bestämdt uttalat sin vilja att icke använda Helgeandsholmen till byggnadsplats för nytt riksdagshus eller nytt riksbankshus eller med uppförande af dem sammanbinda frågan om anläggande af nytt hofstall, att motionären icke behöft ytterligare derom tillfråga Riksdagen.

Aldrig har heller en byggnadsfråga förelagts Riksdagens pröfning till den grad outredd som förevarande, och det oaktadt den gäller icke mindre än det största offentliga byggnadsföretag, som i vårt land under detta århundrade ifrågakommit. Då Riksdagen städse varit angelägen att icke godkänna byggnadsförslag, de må hafva afsett äfven jemförelsevis obetydliga byggnader, då de i något afseende förefunnits sakna utredning, finner utskottet icke något skäl, hvarför Riksdagen nu skulle frångå denna så vigtiga grundsats, nu då det gäller att åt sig sjelf och sina institutioner anskaffa nya byggnader.

Det föreliggande förslaget synes bygdt på lika osäkra grunder som den grund, hvarpå det vill lägga de nya byggnaderna. Ty för att börja med grunden å Helgeandsholmen, har motionären icke framlagt resultatet af ens de obetydligaste undersökningar, som skulle kunna jäfva det naturliga antagande, att grunden der är och måste vara dålig. Men det är icke nog med att man vill bygga på en af uppslamningar förstorad, midt i ett strömmande vatten belägen holme, hvars kärna lär utgöras af snedt stupande berg, man vill äfven bygga ute i sjelfva strömmen. Det synes dock egendomligt, att Riksdagen

icke inom den vidsträckta hufvudstadens gränser skulle för de erforderliga byggnaderna kunna erhålla fast mark, utan nödgas söka byggnadsplats för dem på strömbotten. Skulle det ock med otroliga kostnader medelst pålning och utfyllningar lyckas att erhålla byggnadsgrund å Helgeandsholmens vestra del, skulle det dock med all säkerhet icke lyckas att der åstadkomma fuktfria källare, hvilka äro för en bank oundgängligen nödvändiga.

Men då grunden icke är undersökt, utan endast af motionären uppgifvits att derå skulle erfordras i medeltal 40 fots pålning, kan naturligen icke fästas ringaste afseende vid de uppgjorda kostnadsberäkningarna för grundläggningen. Antagligen äro ock kostnaderna för densamma oberäkneliga.

Skulle, såsom inom utskottet blifvit ifrågasatt, den af motionären föreslagna byggnaden medelst en gata delas i två, den östra afsedd för Riksdagen och den vestra för riksbanken, vill utskottet framhålla att för ett sådant förslag icke förefinnas några kostnadsberäkningar, enär de af 1883 års byggnadskomité uppgjorda, af motionären nu framlagda beräkningarna afse kostnaden för *en* för Riksdagen, riksbanken och öfriga Riksdagens institutioner *gemensam* byggnad å Helgeandsholmen. Det är emellertid uppenbart, att en sådan ifrågasatt förändring komme att högst betydligt inverka på kostnaden.

Till inlösen af bazarbyggnaden å Norrbro har motionären ansett 250,000 kronor tillräckliga. I kongl. resolutionen den 17 oktober 1837, hvari de vilkor, under hvilka bazaren innehafves, finnas innefattade, är Kongl. Maj:t förbehållet att mot godtgörelse af byggnads- och anläggningskostnaden inlösa byggnaden, i den händelse Helgeandsholmen genom alla der befintliga byggnaders borttagande blefve ordnad till en öppen plats. Då nu holmen genom förevarande förslag icke skulle blifva ordnad till öppen plats, och då bazarbolaget från bazarens lägenheter, enligt utskottet meddelad uppgift, har en årlig hyresinkomst af 31,700 kronor, är det tydligt, att inlösen af densamma komme att medföra en långt större utgift än den beräknade, helst den antagligen icke kunde åstadkommas utan expropriation.

En ännu större utgift skulle erfordras för uppförande af det nya hofstallet å artilleriplanen, en kostnad så stor, att den, tillsammans med öfriga för Helgeandsholmens ordnande till byggnadsplats, för kajbyggnader, broar och grundläggningsarbeten nödvändiga, säkerligen skulle taga i anspråk allt hvad Riksdagen hittills samlat för byggnadsföretagen och således intet återstå för uppförande af sjelfva byggnaderna. Utskottet är ock af den mening, att den byggnadsplats å artilleriplanen, som skulle upplåtas till hofstallet är, med hänsyn till platsens grund,

dess storlek och dess frihet från angränsande husmassor, långt värdefullare och för ett riksdagshus vida lämpligare än den, som skulle erhållas i utbyte å Helgeandsholmen.

Uti sin nästlidna år i ämnet aflåtna proposition föreslog Kongl. Maj:t att fullständiga ritningar med kostnadsförslag till den ifrågasatta byggnaden å Helgeandsholmen måtte genom Kongl. Maj:ts försorg upprättas och derefter till Riksdagen öfverlemnas. Nu åter har motionären föreslagit, att all bestämningsrätt beträffande ritningarna skulle öfverlemnas till Riksdagens fullmägtige, hvarigenom Riksdagen således skulle komma att uteslutas från att yttra sig om de byggnaders utseende och inredning, hvilka Riksdagen sjelf låter för sina ändamål uppföra. Detta synes icke välbetänkt.

Att en ny riksbanksbyggnad är nödvändig och att Riksdagen behöfver rymligare och mera ändamålsenligare lokaler har Riksdagen sjelf erkänt genom att för fyllande af dessa behof afsätta byggnadsfonder. Utskottet anser dock, att dessa Riksdagens egna byggnadsfrågor skulle med långt mindre tidsutdrägt, mera tillfredsställande och för betydligt mindre kostnad vinna sin lösning, derest de icke, emot Riksdagens uttalade önskan, förbundes med frågorna om Helgeandsholmens ordnande och nytt hofstalls anläggande. Och då det uppenbarligen är lättare att anskaffa två mindre byggnadsplatser än en stor, anser utskottet ock lämpligast, att frågan om nytt bankhus skiljes från frågan om nytt riksdagshus, helst något behof af byggnadernas sammanbyggande eller byggande på samma tomt icke förefinnes, utan tvärt om det är för bankhuset förmånligare att ligga isoleradt.

Nu hafva bankofullmägtige starkt framhållit vigten af att en ny byggnad för banken med det snaraste kommer till stånd. Det är äfven af denna orsak utskottet anser Helgeandsholmens användande till byggnadsplats så olämplig. Ty utskottet är förvissadt, att det skulle dröja betydligt längre tid än af motionären beräknade 7 år, ja äfven längre än af Kongl. Maj:t nästlidna år beräknade 9 år, innan riksbanken kunde inflytta i den för densamma afsedda byggnaden, hvilket lätt torde inses, då man betänker, att först sedan det nya hofstallet å Artilleriplanen blifvit uppfördt, kan det nuvarande hofstallet med dertill hörande byggnader rifvas, hvarefter först det långvariga grundläggningsarbetet kan taga sin början. För att bereda en snar lösning af frågan om nytt riksbankshus synes det utskottet derför lämpligast, att åt bankofullmägtige lemnades i uppdrag att för tillgängliga medel anskaffa en endast för bankens behof tillräcklig, antingen i närheten af dess nuvarande plats eller å annat centralt ställe, dock icke å Helgandsholmen, belägen tomt samt låta upprätta ritningar med kostnadsförslag

till en riksbanksbyggnad å den sålunda förvärfvade tomten att framläggas för nästkommande lagtima Riksdag.

Skulle det emellertid vara med allt för stora svårigheter förenadt att anskaffa en sådan tomt, anser utskottet de tomter, de nuvarande bankerna upptaga, kunna användas som byggnadsplats för det nya bankhuset. Detta komme då att bibehålla riksbankens traditionella läge invid hufvudstadens största handelsrörelse. Någon fara för eldsolycka torde icke vara att frukta, då byggnaden å en sida vette åt vatten, å en annan åt ett torg, samt å de båda öfriga sidorna gatorna blefve betydligt utvidgade dels derigenom att bankgränden finge ingå i byggnadstomten dels ock derigenom att den nya byggnaden icke behöfde på långt när upptaga det nuvarande byggnadsområdet. Icke heller torde det vara med oöfvervinnerliga svårigheter förenadt att under nybyggnadstiden annorstädes bereda banken lokaler, helst äfven under denna tid de nuvarande skulle kunna åtminstone delvis begagnas. Äfven för den händelse att de tomter, de nuvarande bankhusen upptaga, ansåges böra användas till byggnadsplats, bör åt bankofullmägtige uppdrag lemnas att låta upprätta ritningar med kostnadsförslag till ett nytt bankhus å dessa tomter, att föreläggas för nästkommande Riksdag.

Hvad åter frågan om nytt riksdagshus beträffar har utskottet här ofvan visat, huru Helgeandsholmens användande till byggnadsplats för detsamma skulle medföra betydligt högre kostnad och långt större tidsutdrägt, än derest någon annan plats, der stora förberedande arbeten icke behöfvas vidtagas, dertill användes. I sådant afseende har utskottet ansett artilleriplanen, som för hvarje år blir en allt mera central plats i hufvudstaden, vara synnerligen lämplig. Der skulle riksdagshuset dessutom aldrig få det tryckta läge som å Helgeandsholmen. Andra platser, såsom Kungsträdgården och kongl. teaterns tomt vid Gustaf Adolfs torg, äro jemväl att föredraga. Till och med den sistnämndes användande till byggnadsplats för nytt riksdagshus skulle icke medföra på långt när så stora kostnader som Helgeandsholmens användande dertill. Till äfventyrs skulle äfven privata tomter, med nuvarande låga tomtpriser i hufvudstaden, icke utan allt för stor kostnad kunna anskaffas.

För att emellertid frågan om den lämpligaste byggnadsplatsen för ett nytt riksdagshus måtte blifva fullständigt utredd, innan Riksdagen fattar afgörande beslut derom, anser utskottet vara af nöden, att åt fullmägtige i riksgäldskontoret uppdrages att låta utreda, hvar och huru lämplig byggnadsplats för nytt riksdagshus må kunna beredas, dock icke å Helgeandsholmen, samt låta upprätta ritningar med

kostnadsförslag till nytt riksdagshus å den af dem lämpligast ansedda byggnadsplatsen att för nästkommande lagtima Riksdag framläggas. Men då äfven är ifrågasatt att medelst ombyggnad eller tillbyggnad af det nuvarande riksdagshuset med mindre kostnad afhjelpa Riksdagens trängande behof af rymligare och mera ändamålsenliga lokaler, torde den till fullmägtige i riksgäldskontoret öfverlåtna utredning äfven böra omfatta berörda fråga.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt hemställer utskottet,

att förevarande motion må på det sätt bifallas, att Riksdagen besluter,

a) att åt fullmägtige i riksbanken uppdraga att för tillgängliga medel anskaffa en för bankens behof tillräcklig, centralt belägen tomt, dock icke den af motionären föreslagna, äfvensom låta uppgöra ritningar med kostnadsförslag till en ny riksbanksbyggnad å den sålunda förvärfvade tomten att för nästkommande lagtima Riksdag framläggas, eller, derest det icke låter sig göra anskaffa sådan tomt, gå i författning om uppgörande af ritningar med kostnadsförslag till en byggnad för riksbanken å de tomter, den nu innehar, att likaledes underställas nästkommande lagtima Riksdags pröfning, för hvilka ritningar med kostnadsförslag kostnaden må bestridas af tillgängliga medel; samt

b) att åt fullmägtige i riksgäldskontoret uppdraga att låta utreda, hvar och huru lämplig byggnadsplats för nytt riksdagshus må kunna beredas, dock icke å Helgeandsholmen, samt låta upprätta ritningar med kostnadförslag för nytt riksdagshus å den af dem lämpligast befunna byggnadsplatsen att för nästkommande lagtima riksdag framläggas, äfvensom gå i författning om upprättande af nya ritningar med kostnadsförslag för om- eller tillbyggnad af det nuvarande riksdagshuset att äfven för nämnda Riksdag framläggas; egande fullmägtige i riksgäldskontoret att af tilgängliga medel bestrida härför erforderliga kostnader.»